

УДК 657

*А. І. Бровко,**к. е. н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,**Дніпровський державний аграрно-економічний університет*

ORCID ID: 0000-0003-2577-0741

*Є. І. Бровко,**здобувач другого рівня вищої освіти за спеціальністю "Фінанси, банківська справа та страхування", Дніпровський державний аграрно-економічний університет*

ORCID ID: 0000-0002-6325-0635

*О. О. Крижановський,**здобувач другого рівня вищої освіти за спеціальністю "Фінанси, банківська справа та страхування", Дніпровський державний аграрно-економічний університет*

ORCID ID: 0000-0003-2438-5876

DOI: 10.32702/2306-6806.2019.9.57

ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

*L. Brovko,**PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Finance,
Banking and Insurance, Dnipro State Agrarian and Economic University**Ye. Brovko,**second-level higher education applicant majoring in Finance,
Banking and Insurance, Dnipro State Agrarian and Economic University**O. Kryzhanovskyi,**second-level higher education applicant majoring in Finance,
Banking and Insurance, Dnipro State Agrarian and Economic University*

FORMATION OF FINANCIAL RESOURCES OF ENTERPRISES IN CONDITIONS OF INSTABILITY

Розглянуто суть фінансових ресурсів, особливості їх формування. Систематизовано теоретичні погляди на визначення поняття "фінансові ресурси", досліджено характерні риси, класифікації та джерела формування фінансових ресурсів.

Розглянуто та проаналізовано динаміку складу та структури фінансових ресурсів підприємств, динаміку показників прибутковості підприємств України у порівнянні з підприємствами сільського, лісового та рибного господарств. Також було виділено особливості галузі сільського господарства.

Виокремили чинники впливу на фінансове забезпечення сільськогосподарських підприємств, основних постачальників запозичених джерел фінансових ресурсів для аграрних підприємств.

Запропонували можливі джерела формування власного капіталу сільськогосподарських підприємств, також найбільш вигідні джерела залучення фінансових ресурсів у сучасних умовах.

Також нами було розглянуто позитивні та негативні сторони банківських кредитів та їх динаміка для всіх підприємств України та підприємств сільського, лісового та рибного господарств окремо.

The essence of financial resources, peculiarities of their formation are considered. Theoretical views on definition of the term "financial resources" are systematized, characteristic features, classifications and sources of formation are investigated.

Dynamics and structure of composition of financial resources of enterprises, dynamics of indicators of profitability of Ukrainian enterprises in comparison with enterprises of agriculture, forestry and fisheries are considered and analyzed. The features of agriculture were also highlighted.

The factors of influence on the financial support of agricultural enterprises, the main suppliers of borrowed sources of financial resources for agricultural enterprises, internal factors of enterprise efficiency were singled out.

Possible sources of formation of equity of agricultural enterprises were offered. And also the most profitable sources of attraction of financial resources.

We also considered the positive and negative aspects of bank loans and the dynamics of their growth for all enterprises of Ukraine and enterprises of agriculture, forestry and fisheries separately.

Successful businesses and organizations must pay sufficient attention to all areas of activity. One of the most important aspects of the work of any enterprise or organization irrespective of industry, ownership, organizational form and size is the financing of its needs. Due to the recent changes in the economic and financial spheres in Ukraine, managers have to think about changing approaches to the choice of funding sources.

In today's context, conscious financial policymaking cannot be overlooked. Raising any funds without impact analysis, as it was before, is already an illicit luxury for owners and managers. Therefore, special attention is needed to study the nature of financial resources.

We have identified possible sources of agricultural capital formation, the most profitable sources of attracting financial resources. Consider the positives and negatives of bank loans and the dynamics of their growth in Ukraine. Identified the features of financial resources as an economic category.

Ключові слова: фінансові ресурси, джерела формування фінансових ресурсів, прибуток, кредит, зобов'язання.

Key words: financial resources, sources of financial resources formation, profit, credit, liabilities.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Підприємства та організації для успішної роботи повинні приділяти достатньо уваги всім напрямкам діяльності. Одним із найважливіших аспектів роботи будь-якого підприємства або організації незалежно від галузі, форми власності, організаційно-правової форми та розміру є фінансування його потреб. Через те, що економічні та фінансові сфери в Україні зазнали значних змін за останній час, керівники змушені замислюватися над зміною підходів щодо вибору джерел фінансування.

У сучасних умовах не можна не приділяти увагу розробленню усвідомленої фінансової політики. Залучення будь-яких коштів без аналізу наслідків, як це було раніше, вже є недозвільною розкішшю для власників і менеджерів. Тому зараз особливої уваги потребує вивчення сутності фінансових ресурсів.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ І НА ЯКІ СПИРАЄТЬСЯ АВТОР, ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Поняття фінансових ресурсів розглядали в своїх працях такі вчені: О. Василик, О. Філімоненков, В. Опарін, А. Чупіс, П. Лайко, Мних М., Поддєрьогін А., Білик М., Буряк А., Корецький М., Кашенко О. та інші. Їх роботи присвячені вивченню теорії фінансових ресурсів. Однак деякі аспекти вище визначеного питання потребують подальших досліджень забезпечення формування фінансових ресурсів.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є розгляд динаміки та структури складу фінансових ресурсів підприємств, динаміки показників прибутковості підприємств України, виокремлення чинників впливу на фінансове забезпечення сільськогосподарських підприємств.

Виявити можливі джерела формування власного капіталу сільськогосподарських підприємств, найбільш вигідні джерела залучення фінансових ресурсів. Розглянути позитивні та негативні сторони банківських кредитів та динаміку їх зростання в Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Фінансові ресурси є багатоаспектним поняттям, підходи до визначення якого, на думку різних авторів, значно розрізняються. Розглянемо поняття і сутність фінансових ресурсів.

У науковій економічній літературі можна знайти багато різних тлумачень поняття фінансових ресурсів, але єдиної думки в літературі досі немає.

Фінансові ресурси — це сукупність всіх грошових коштів, які є в розпорядженні держави, підприємств, організацій, установ для формування необхідних активів з метою здійснення всіх видів діяльності як за рахунок доходів, накопичень і капіталу, так і за рахунок різного виду надходжень.

О. Василик та О. Філімоненков визначають фінансові ресурси як грошові накопичення і доходи, що створюються у процесі розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту й зосереджуються у відповідних фондах для забезпечення безперервності розширеного відтворення та задоволення інших суспільних потреб.

В. Опарін, А. Чупіс охарактеризували фінансові ресурси як всі кошти, що знаходяться в розпорядженні підприємства і спрямовані в основні засоби та обігові кошти підприємства.

Найширше розкриває поняття фінансових ресурсів П. Лайко як сукупність грошових коштів у фондовій, не фондовій або матеріальній формі, які призначені для виконання зобов'язань, здійснення поточних витрат і витрат на забезпечення розширеного відтворення.

До характерних рис фінансових ресурсів як економічної категорії відносять:

- обмежена мобільність;
- джерело доходу;
- об'єкт економічного управління;
- систематичний вплив фактору ризику;
- специфічні правила формування та використання суб'єктами господарювання різних організаційно-правових форм;
- об'єкт купівлі-продажу, права власності та розпорядження;
- трансформаційна здатність;
- цільовий характер використання;
- виробничий та інвестиційний ресурси.

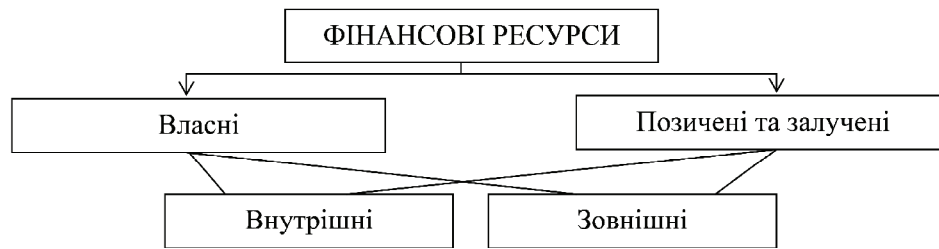

Рис. 1. Склад фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств

Фінансові ресурси підприємств — це їх власний та залучений грошовий капітал, який вони використовують для формування власних активів та здійснення виробничо-фінансової діяльності з метою отримання прибутку.

В економічній теорії групування фінансових ресурсів підприємства здійснюють за різними ознаками:

- за формою власності (приватні; колективні; державні; комунальні; міжнародних організацій та юридичних осіб інших держав);
- за цільовим призначенням (на фінансування у заснуванні підприємства, на розширення діяльності; рефінансування; на санаційне фінансування);
- за формою виявлення (грошові фонди; кошти в не фондовій формі);
- за способом формування (створені під час заснування підприємства; створені за рахунок власних та привнесених до них коштів; мобілізовані на фінансовому ринку; держані у порядку розподілу грошових коштів);
- за напрямками використання (платежі державі, інвесторам, кредиторам, страховим; інвестування в розвиток власного виробництва; інвестування в цінні папери; формування фондів споживання та нагромадження; на благодійні цілі та спонсорство).

Найбільш поширеною для цілей аналізу є класифікація за джерелами формування фінансових ресурсів: на різних стадіях господарювання можуть бути власні, позичені та залучені в грошовій чи матеріальній формі надходження. Ми враховуємо матеріальні надходження також, так як вони, за необхідності, в будь-який момент часу можуть бути перетворені в один із елементів фінансових ресурсів. Всі джерела формування фінансових ресурсів як власних, так і позичених та залучених, поділяють на внутрішні та зовнішні (рис. 1).

Різниця між внутрішніми та зовнішніми джерелами формування фінансових ресурсів у тому, що на етапі формування підприємства можна сформувати фінансові ресурси лише із зовнішніх джерел.

Склад власних та залучених, позичених фінансових ресурсів підприємств України за 2012—2017 рр. змінювався і дещо від підприємств сільськогосподарського, лісового та рибного господарства України (табл. 1).

Виходячи з таблиці 1, можна сказати, що загальна сума фінансових ресурсів підприємства зросла майже в 2 рази, але основним джерелом їх формування був не прибуток. Всі підприємства України за період з 2012 по 2017 рр. мали тенденцію до швидкого зниження нерозподіленого прибутку (майже у 15 разів) і, як результат, збитки останні 4 роки. Сума позичених, залучених коштів зросла на 3988,6 млрд грн, що підтверджує те, що підприємствам катастрофічно не вистачає власних коштів і вони змушені залучати зовнішні ресурси, у тому числі загальна сума короткострокових кредитів банків виросла в 1,7 рази.

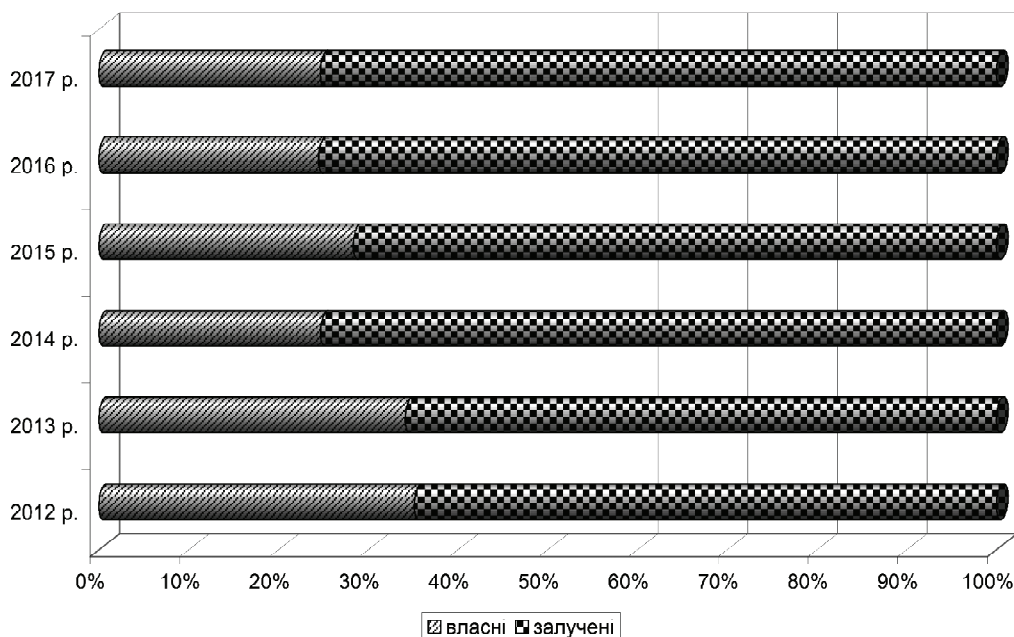
Тим часом, підприємства сільськогосподарського, лісового та рибного господарств України мають більш позитивну динаміку розвитку за 5 років. Фінансові ресурси виросли більш, ніж в 3 рази, в тому числі власні ресурси також виросли в 1,5 рази. Частка позичених, залучених грошових коштів також виросла в 3,2 рази, у тому числі і сума кредитів банків зросла в 3 рази.

Підприємства сільськогосподарського, лісового та рибного господарства мають трохи кращу ситуацію з сумою власних фінансових ресурсів, але тим не менш, мають тенденцію до зростання частки залучених. Тому можна зробити висновок, що ці галузі мають досить високу потребу в державних дотаціях та пільгах.

Таку тенденцію підтверджує і структура фінансових ресурсів підприємств України (рис. 2), яка свідчить про те, що частка власних коштів постійно зменшується і тому менше рефінансування діяльності, не покращується матеріальна база і не забезпечується розширене відтворення. З 2007 до 2017 року частка власного капіталу знизилась на 14,3 пункти. Ця тенденція є негативною, адже є показником того, що українські підприємства стають все більш залежними від зовнішніх джерел

Таблиця 1. Динаміка складу фінансових ресурсів підприємств, млрд грн

Показник	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	Відхилення 2017 від 2012, +/-
Підприємства України							
Фінансові ресурси всього	5419,7	5712,3	5994,3	8073,8	9991,8	9961,8	4542,1
в т.ч. власні	1904,9	1950,4	1480,7	2288,7	2445,8	2458,5	553,6
з них: нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	57,0	20,9	-579,9	-893,8	-889,0	-854,3	-911,3
позичені, залучені	3514,7	3761,9	4513,6	5785,0	7546,0	7503,3	3988,6
з них: короткострокові кредити банків	317,0	371,8	428,2	455,7	496,9	541,1	224,1
Підприємства сільськогосподарського, лісового та рибного господарств України							
Фінансові ресурси всього	276,7	313,1	390,6	685,8	1537,3	911,6	634,9
в т.ч. власні	148,1	156,8	163,9	275,3	369,4	436,3	288,2
з них: нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	80,2	85,4	90,1	188,7	262,4	318,5	238,3
позичені, залучені	148,6	156,3	226,7	410,5	1168,0	475,3	326,7
з них: короткострокові кредити банків	15,7	22,3	27,6	27,8	29,1	46,9	31,2

Рис. 2. Динаміка структури фінансових ресурсів підприємств України, %

фінансування. Тобто частка позик та залучених коштів за 10 років зростає на 14,3%. Складається враження, що економічна та політична ситуація в країні не стимулює українські підприємства проводити активну діяльність, на відміну від підприємств сільського, лісового та рибного господарств (рис. 3).

Галузь сільського господарства має низку особливостей, до яких можна віднести: сезонність, значна тривалість виробничого циклу, висока потреба в кредитних ресурсах, використання орендованої землі. Це, в свою чергу, впливає на формування фінансових ресурсів. З 2012 по 2017 рр. частка власного капіталу майже не змінилась (-5,7 в.п.).

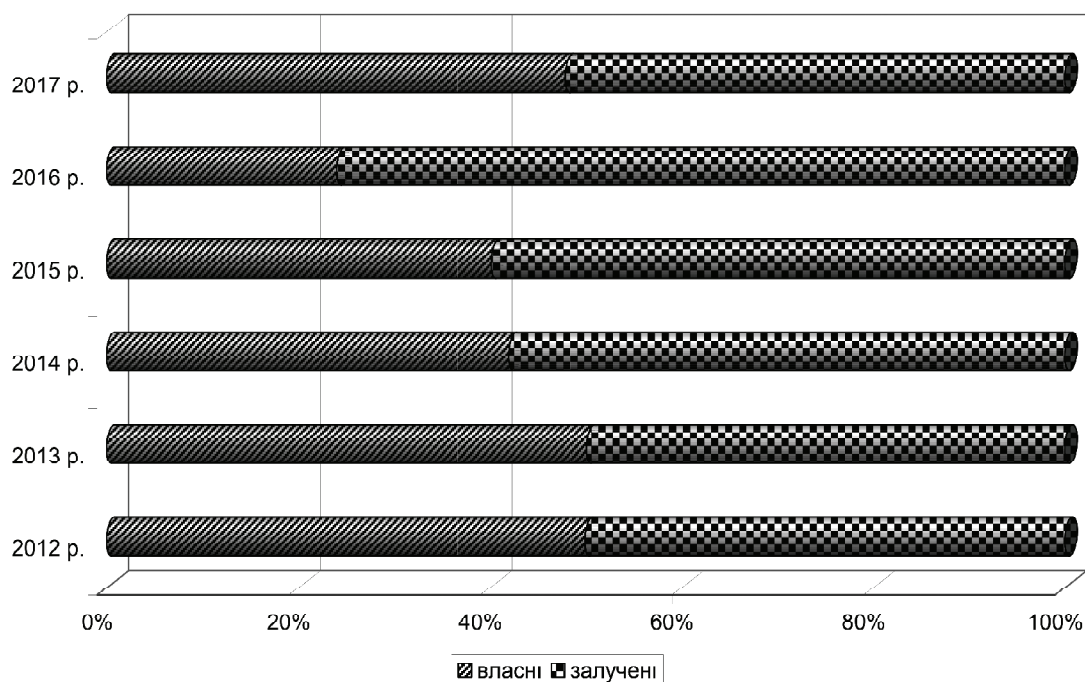
Якщо порівнювати ці результати з результатами в Україні загалом, то сільське, лісове та рибне господарства мають більшу частку власного капіталу, ніж середньостатистичне українське підприємство. Але вони все

ж досить сильно залежать від зовнішніх джерел фінансування.

Власні фінансові надходження можуть формуватися в результаті внутрішніх грошових потоків у вигляді чистого доходу від звичайної і амортизаційної надзвичайної діяльності та зовнішніх — вкладів засновників (акціонерів), цільових надходжень, безоплатної фінансової допомоги. Слід зазначити, що загальний розмір чистого доходу суттєво не змінює величину власного капіталу підприємства, оскільки в частині фонду заміщення відтворює його, а в частині чистого прибутку — примножує.

Основним джерелом формування власних фінансових ресурсів є прибуток (табл. 2).

За останні 6 років сума чистого прибутку підприємств України зростає майже в 5 разів. Але необхідно враховувати той факт, що за цей період були роки,

Рис. 3. Динаміка структури фінансових ресурсів підприємств України сільського, лісового та рибного господарств, %

Таблиця 2. Динаміка показників прибутковості підприємств України

Показник	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	Відхилення 2017 р. від 2012 р., +/-
Чистий прибуток (збиток), млрд грн							
Всього підприємств України	35,1	-22,8	-590,1	-373,5	29,7	168,8	133,7
Підприємств сільського, лісового та рибного господарства	26,8	15,0	21,5	102,9	90,6	68,9	42,1
Доля підприємств, які одержали прибуток, %							
Всього підприємств України	63,0	65,0	65,5	73,3	73,0	72,4	9,40
Підприємств сільського, лісового та рибного господарства	78,2	79,8	84,1	88,4	87,7	86,2	8,00

коли всі підприємства України були у збитку. В галузі сільського, лісового та рибного господарства таких коливань не спостерігалось.

Аналізуючи долю підприємств, які отримали прибуток за 2012—2017 рр., бачимо, що відсоток підприємств сільського, лісового та рибного господарства дещо вищий за відсоток всіх підприємств України.

Динаміку рівня рентабельності (збитковості) розглянуто на рисунку 4.

Всі підприємства України з 2013 по 2016 рік мають від'ємну рентабельність. І тільки з 2016 року вона почала зрости. Тим часом, підприємства сільського, лісового та рибного господарства мають більший рівень рентабельності, який за досліджуваний період не був від'ємним. Пік рентабельності цих підприємств був у 2015 році, останні роки тенденція показника до зниження.

У складі зовнішніх джерел формування власних фінансових ресурсів основне місце належить залученню підприємством додаткового пайового (шляхом додаткових внесків учасників) або акціонерного (шляхом додаткової емісії й реалізації акцій) капіталу.

Залучені кошти підприємство отримує як відстрочку платежу за окремими видами зобов'язань: перед господарськими партнерами, засновниками, працівниками, бюджетом, державними цільовими фондами тощо. Ці засоби не є реальними грошовими надходженнями, але це конкретна вартість, якою підприємство продовжує користуватись ще протягом певного періоду, вона забезпечує кругообіг і приносить доход. Такі кошти, зазвичай, не обтяжують підприємство додатковою платою за їх користування, проте надмірне застосування цього джерела погіршує ділову репутацію підприємства. Позичені кошти підприємство отримує у вигляді позик фінансово-кредитних установ або на фінансовому ринку. Вони надаються на конкретний строк, носять цільовий характер витрачання і за їх користування підприємство зобов'язане здійснювати певну плату кредиторам. Ці кошти обтяжують позичальника величиною нарахованої плати за кредит, але, якщо прибутковість від такого фінансування перевищує рівень позичкового процента, їх використання є доцільним. Формування дієвого механізму забезпечення фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств є багатовекторною проблемою з урахуванням специфіки, взаємозумовленості та взаємозв'язку умов та факторів, що впливають цей процес.

До джерел формування залучених фінансових ресурсів відносять довгострокові і поточні зобов'язання.

Всі вищеназвані джерела є зовнішніми джерелами формування залучених та позичених фінансових ресурсів. Водночас на підприємстві, згідно з чинним законодавством або установчих документів в процесі розподілу прибутку можуть формуватися різні фонди рентабельності діяльності підприємства сільського, лісового та рибного господарств., коштами яких підприємство може тимчасово розпоряджатися: такі кошти можна віднести до внутрішніх джерел формування позикових фінансових ресурсів. І пов'язано це, скоріш за все, зі зміною системи оподаткування сільськогосподарських виробників.

По таким ресурсам підприємство не має заборгованості, а тимчасово має право розпоряджатися ними без оплати. Крім того, направляючи їх в оборот, підвищується ефективність використання фінансових ресурсів.

Але у сучасних умовах значний негативний вплив на ефективність використання ресурсів та роботу в цілому має кризовий стан економіки України. Тому стратегічним завданням для підприємств має стати вдосконалення системи фінансового забезпечення, в якій більшу частку будуть мати власні джерела формування фінансових ресурсів.

Аграрні підприємства сьогодні працюють в умовах ризику і невизначеності, в тому числі спричинених тісною взаємозалежністю економічного процесу відтворення з природними (біологічними) процесами. Сільськогосподарське виробництво здійснюється в різних ґрунтово-кліматичних умовах, що безпосередньо позначається на результатах господарської діяльності підприємств і має наслідком (за інших однакових умов) істотну диференціацію рівня їх економічного розвитку.

До чинників впливу на фінансове забезпечення сільськогосподарських підприємств можна віднести:

- технологічні (низько ліквідні запаси, значні обсяги незавершеного виробництва та втрат продукції);
- природні (сезонність, урожайність, просторова обмеженість, залежність від природно-кліматичних умов);

- економічні (недостатня державна фінансова підтримка, високі відсоткові ставки за кредитами, віддаленість від фінансових установ);

- організаційні (значні ризики, висока тривалість виробничого циклу, великий часовий розрив між виробництвом та реалізацією продукції).

У ринкових умовах у кожного підприємства значно посилюється відповідальність перед власниками, інвесторами, кредиторами, державою щодо ефективного використання фінансових ресурсів. Таким чином, ефективність стає ключовим фактором підприємницького успіху.

Ситуація з фінансового забезпечення галузі сільського господарства не впливає на поліпшення фінансового стану та забезпеченості фінансовими ресурсами підприємств галузі в останні декілька років. Недосконалістю державних програм дотацій та підтримки, гнучкої системи оподаткування є те, що алгоритм виконання цих програм не є ідеальним, профільні органи виконавчої влади не мають налагодженого контакту між собою, відсутній дієвий механізм збуту продукції. Тому перспективні позитивні показники діяльності просто не мають шансу на існування.

Враховуючи те, що діяльність будь-яких підприємств спрямовано на виконання найважливішої функції — життєзабезпечення. Тому ефективно використання фінансових ресурсів є суттєвим інструментом впливу на конкурентоспроможність. Згідно з даними, динаміка обсягу фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств України зростає.

Але слід мати на увазі, що аграрний сектор є ресурсомісткою сферою, яка, до того ж, має сезонність, широке використання оренди землі, значну тривалість

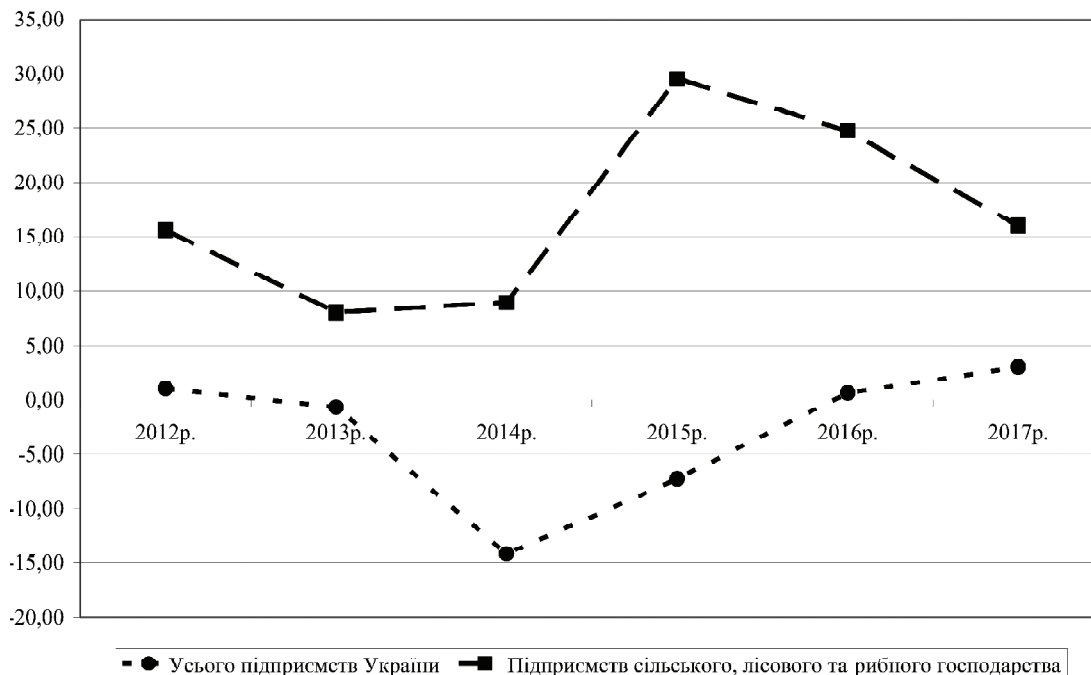

Рис. 4. Динаміка рівня рентабельності (збитковості) усієї діяльності підприємств 2012–2017 рр., %

виробничого циклу та періоду окупності фінансових і матеріальних ресурсів. Це є причиною підвищеної потреби підприємств у залученні фінансового капіталу для подальшого функціонування на якісному технічному і технологічному рівні.

До основних постачальників запозичених джерел фінансових ресурсів для аграрних підприємств традиційно відносять:

- комерційні банки та інші установи (надають кредити у грошовій формі);

- постачальники (ресурси у матеріальній формі).

Залучення ресурсів у фінансовій формі (акції, облігації, сертифікати тощо) в українській господарській практиці майже не використовуються аграрними підприємствами.

Найважливішими внутрішніми факторами ефективності кожного підприємства є його ресурсозабезпеченість і якість управління ресурсами. Фінансові ресурси, за рівнозначних умов зовнішнього середовища, можуть приносити різний економічний та соціальний ефект. Загальноприйнятими показниками ефекту є розмір загальних фінансових ресурсів та отриманого чистого прибутку, обсяг валового доходу, величина заробітної плати працівників, рівень рентабельності та ін.

Основні економічні та соціальні результати господарювання сільськогосподарських підприємств дають підстави виявити наступну закономірність: авансуючи у виробництво більший капітал, підприємства отримують більші доходи, мають більший прибуток і краще оплачують працю працівників.

Логічно, що за рахунок власних коштів підприємства формують основні засоби виробництва, а оборотні активи фінансуються переважно за рахунок короткострокових позик та інших залучених ресурсів. Зрозуміло, що більші обсяги вкладених у виробництво оборотних активів (сировини, матеріалів та ін.) забезпечують ширші обсяги виробництва і більші доходи. Водночас різниця між рівнем рентабельності підприємства та ціною на залучений чи позичений капітал може суттєво змінити кінцевий результат.

Сільськогосподарська галузь є фондомісткою, високоризиковою, низькорентабельною і, відповідно, непривабливою для потенційних інвесторів. Однак це надзвичайно важлива галузь, у тому числі з точки зору незамінності її продукції та відродження села. Гарне

функціонування та стабільний економічний розвиток сільськогосподарських підприємств здатні забезпечити виконання економічних, соціальних і екологічних завдань як підприємств, так і держави в цілому.

Одним із найлегших та дуже важливих джерел поповнення обігових коштів в аграрній сфері є банківський кредит. Саме аграрна сфера має вплив на процес кредитування, який пов'язаний із сезонністю продуктивної діяльності сільгоспідприємств, здатністю рослинних і тваринних організмів до самовідтворення, використаням землі як основного виробничого ресурсу тощо. Надавачі позичкових коштів, використовуючи майбутній урожай як об'єкт кредитної застави, розуміють про кредитні ризики, що зумовлені суттєвими розривами в часі між вкладенням і надходженням коштів, надзвичайним впливом на обсяги та якість продукції природних умов, мінливістю майбутньої закупівельної ціни сільськогосподарської продукції. Окрім того, у сільському господарстві виникають виробничі ризики, пов'язані з втраченими очікуваними обсягами продукції через захворювання рослин і тварин.

Попит сільськогосподарських підприємств на банківські кредити в Україні не може бути задоволений через високі відсоткові ставки, обмежений спектр пропозицій банківських кредитних послуг для аграрної сфери, неврахування специфіки галузі, низький рівень капіталізації, втрати ліквідності банківської системи, операційні ризики банків у процесі співпраці з сільськогосподарськими виробниками.

Українські аграрії стикаються з проблемою надійного забезпечення кредиту (банки вимагають хоча б двократного перевищення розміру позики), з вилученням значної частини доходів на покриття високої вартості кредитів. Це не дає впроваджувати інновації, призводить до нерационального використання земель та зниження продуктивності угідь.

Водночас з початку 2015 року за неповні 2 роки сума гривневих кредитів державних банків сільськогосподарським підприємствам зросла більш, ніж на 50%, іноземних банків майже на 90%, приватних банків на третину.

Зростання показника рівня кредитування сільськогосподарських підприємств у посткризовому періоді вказує на посилення позицій галузі на ринку банківських кредитних послуг. Але все ж має

місце деяке протиріччя: з одного боку, прискорене нарощування загальних обсягів кредитування аграрного сектора, а з іншого — сільськогосподарські підприємства для зміцнення позицій в українській економіці потребують залучення додаткових фінансових ресурсів.

Попит на банківські кредити у малому та середньому бізнесі викликаний зниженням відсоткових ставок, у великому — потребами в оборотному капіталі та інвестиціях. Цей попит упроводж досліджуваного періоду зростає на всі види кредитів, але найбільше — на короткострокові та гривневі.

На нашу думку, доцільно було б розробити державну фінансову підтримку аграрного сектора за рахунок компенсації кредитних ставок. Потужний прошарок фінансово стабільних та прибуткових агропідприємств забезпечуватиме покращення інвестиційного процесу в країні, виступатиме привабливим суб'єктом кредитних відносин. Адже за період 2010—2016 рр. збільшення банківського кредитування на 1 мільярд грн призвів до збільшення виробництва продукції сільськогосподарськими підприємствами на 82 грн/га. Також необхідно розвивати кредитну кооперацію задля підтримки малого бізнесу.

Отже, важливу роль у механізмі фінансового забезпечення аграрного сектора національної економіки посідає раціонально організована система кредитування. У цьому руслі важлива подальша імплементація прийнятих державою програмних документів з отримання часткової компенсації відсоткових ставок за залученими кредитами та покращення кредитного клімату. Тенденції агрокредитування формуються під впливом низки чинників і спричиняють економічні і соціальні трансформації. Банківське кредитування сільгоспідприємств у посткризовому періоді демонструє прискорене зростання, що позитивно позначається на продуктивності галузі.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ЦЬОМУ НАПРЯМІ

Таким чином, в сучасних умовах практично кожне підприємство стикається з проблемою формування фінансових ресурсів. Про це свідчить і зниження їх прибутковості. А це, в свою чергу, обмежує власні джерела формування фінансових ресурсів підприємств і спроможність виконання своїх зобов'язань. Тому в подальшому формування фінансових ресурсів на підприємствах повинно супроводжуватися аналізом доцільності, ефективності використання та оптимізацією їх структури.

Сільськогосподарська галузь є однією з найбільш специфічних галузей через сезонність, значну тривалість виробничого циклу, високу потребу в кредитних ресурсах, використання орендованої землі та біологічних ресурсів. Зараз сільськогосподарські підприємства змушені формувати свої фінансові ресурси на невігідних умовах.

Але саме ця галузь є тою, що забезпечує продовольчу безпеку країни в цілому. Тому вона дуже потребує допомоги держави у вигляді дотацій, податкових пільг тощо.

Література:

1. Бражнік Л. Фінансові ресурси підприємства: їх формування та використання. Економіка і суспільство, 2018. № 14. С. 778—783.
2. Василюк О. Теорія фінансів: підручник. Київ: НІОС, 2001. 416 с.
3. Лайко П., Мних М. Фінанси підприємств: підручник для студ. ВУЗів. Київ: Знання України, 2004. 428 с.
4. Опарін В. Фінансові ресурси: проблеми визначення та розміщення. Вісн. Нац. Банку України. 2000. № 5. С. 10—11.

5. Поддєрьогін А., Білик М., Буряк А. та ін. Фінанси підприємств: підручник / за ред. А. Поддєрьогіна. 7-ме вид. Київ: КНЕУ, 2008. 552 с.

6. Філімоненков О. Фінанси підприємств: навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: МАУП, 2004. 328 с.

7. Халатур С., Скрипник В. Удосконалення механізму кредитування сільськогосподарської галузі на основі підвищення ліквідності та платоспроможності комерційних банків. Інвестиції: практика та досвід. Київ. 2017.

8. Чупіс А., Корецький М., Кашенко О. та ін. Оцінка, аналіз, планування фінансового становища підприємства: наук.-метод. вид. / за ред. А. Чупіса. Суми: Довкілля, 2001. 404 с.

References:

1. Brazhnik, L. (2018), "Financial resources of the enterprise: their formation and use", *Ekonomika i suspil'stvo*, vol. 14, pp. 778—783.
2. Vasylyk, O. (2001), *Teoriya finansiv: pidruchnyk [Theory of Finance]*, NIOS, Kyiv, Ukraine.
3. Laiko, P. and Mnykh, M. (2004), *Finansy pidpryiemstv: pidruchnyk dlia stud. VUZiv [Business Finance]*, Znannia Ukrainy, Kyiv, Ukraine.
4. Oparin, V. (2000), "Financial resources: identification and deployment issues", *Visn. Nats. Banku Ukrainy*, vol. 5, pp. 10—11.
5. Poddierohin, A. Bilyk, M. and Buriak, L. (2018), *Finansy pidpryiemstv: pidruchnyk [Business Finance]*, KNEU, Kyiv, Ukraine.
6. Filimonenkov, O. (2004), *Finansy pidpryiemstv: navch. posib. [Business Finance]*, MAUP, Kyiv, Ukraine.
7. Khalatur, S. and Skrypnyk, V. (2017), "Improvement of the crediting mechanism of the agricultural industry based on the increase of liquidity and solvency of commercial banks", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 1, pp. 51—54.
8. Chupis, A. Koretskyi, M. and Kashenko, O. (2001), *Otsinka, analiz, planuvannya finansovoho stanovyschcha pidpryiemstva: naukovo-metodychne vydannia [Assessment, analysis, planning of the financial situation of the enterprise]*, Dovkillia, Sumy, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 22.08.2019 р.

www.dy.nayka.com.ua

Електронне фахове видання

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток

Виходить 12 разів на рік

Видання включено до переліку
наукових фахових видань України
з ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

e-mail: economy_2008@ukr.net

тел.: (044) 223-26-28

(044) 458-10-73